

KOKKUVÕTE AJALOOÕPETAJATE KÜSITLUSEST

Koos 2004. aasta ajaloo riigieksamitöödega saadeti ajalooõpetajatele küsimustik, et saada tagasisidet ajaloo ainekava, õppekirjanduse ja õppetegevuse kohta. REKKi tagastati 205 täidetud ankeeti.

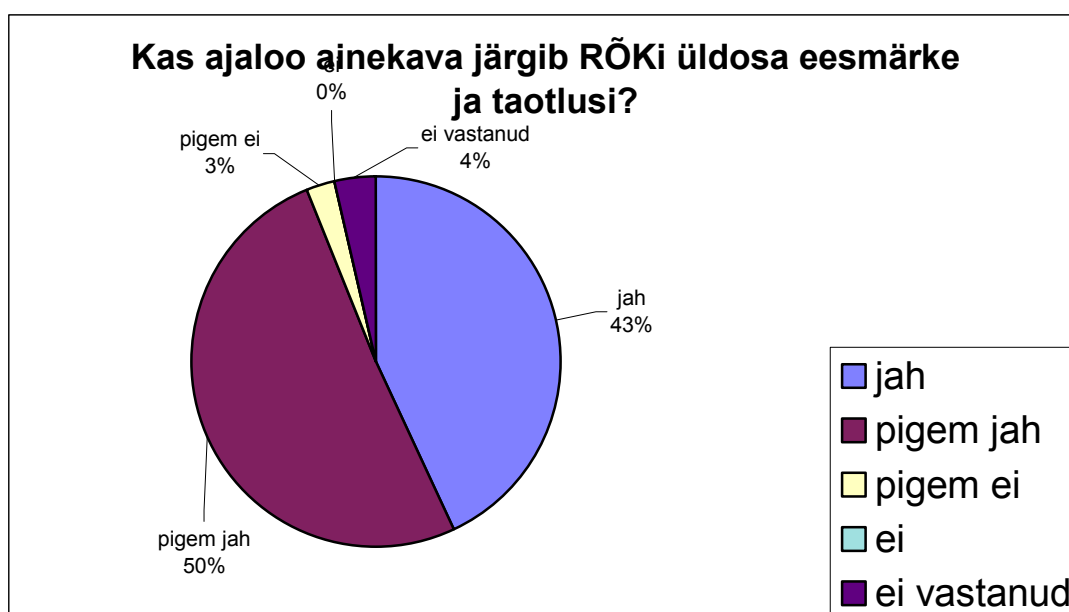
Järgnevalt analüüsime õpetajate vastuseid küsimuste kaupa.

1. Kas ajaloo ainekava järgib RÕKi üldosa eesmärke ja taotlusi?

SKAALA: jah pigem jah pigem ei ei

Mis osas järgib? Mis osas mitte?

93% vastajatest arvas, et ajaloo ainekava järgib RÕKi üldosa eesmärke ja taotlusi. 3% arvas, et ajaloo ainekava pigem ei järgi üldosa eesmärke ja taotlusi.



Noppeid õpetajate kommentaaridest:

1. Ainekava ei järgi RÕKi üldosa tehnoloogiapädevuste eesmärke.
2. Ajaloo ainekava vastab RÕKi üldosale õpitulemuste osas.
3. Ajaloole ja ühiskonnaõpetusele on võrreldes teiste õppeainetega seatud väga palju ülesandeid, kuid nende täitmiseks ei ole tunnijaotusplaani alusel piisavalt võimalusi. Ajalootunde on vähem kui eesmärke ja taotlusi, mida õpetaja peab ellu viima. Mahukas ainekava ei jäta aega mõtlemisvõime, analüüsi- ja argumenteerimisvõime arendamiseks.
4. Probleem seisneb ajaloo ja teiste ainete integreerimatuses. Samad/sarnased probleemid teemad leiavad käsitlemist ajaloo, geograafias ja kirjanduses, kuid erinevates klassides.
5. Aine mahtu tuleks kärpida. Ainekava on liiga mahukas, täis konkreetseid sündmusi, isikuid, fakte. Seetõttu on raske üldeesmärke saavutada.
6. Ainekava jätab õpetajale üsna vabad käed.
7. Ei ole küsimusega kursis, sest eksami ajal ei ole õppekava käepärast.
8. RÕKi üldosa on nii üldine, et selle alla mahub kõik. Samas on üldosa eesmärke ja taotlusi võimatu täiel määral täita. Üldosa on pikk ja lohisev.
9. Üldosa kindlustab seoste, põhjuste ja tagajärgede kinnistumise.

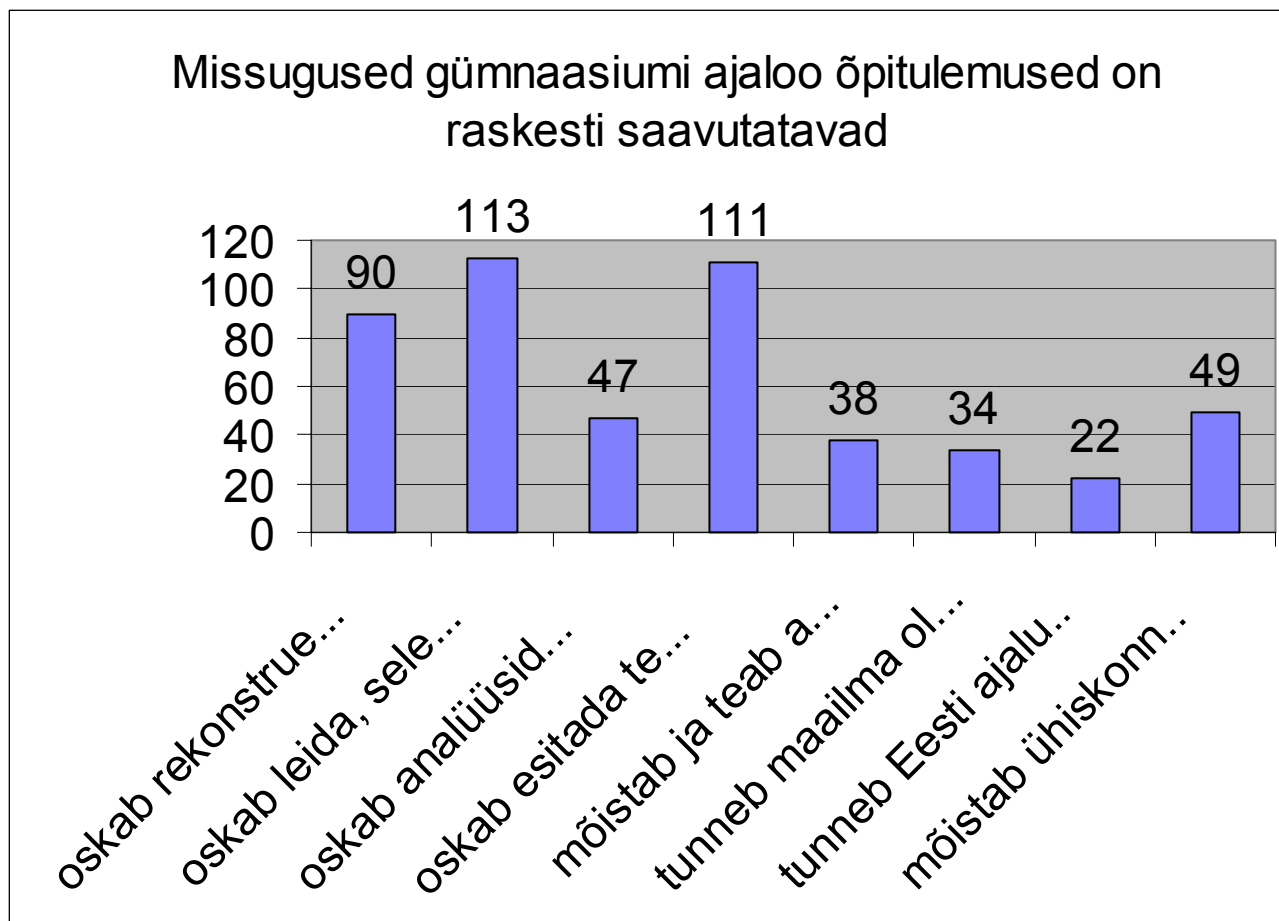
10. RÕKi pädevused on seotud ajaloo õpitulemustega, kuid üldosa ei järgi eakohasust ja õpilaste võimete eripära.
11. Põhimõtteliselt järgib, aga kogu eksamimaterjali kordamiseks napib aega. Kas rõhuasetus ei peaks olema vastupidine – RÕKi eesmärgid peaksid välja kasvama ainekava rõhuasetustest?

Märkuste kommentaariks lisame, et ajaloo ainekava eesmärgid ega õpitulemused ei sisalda faktoloogiat. Ainesisu on esitatud teemadena. Vastuste alusel tundub siiski, et õpetajad ei tunne hästi RÕKi üldosa ega ajaloo ainekava eesmärke. Kaks vastajat seda ka ausalt tunnistasid. Ükski vastaja ei esitanud konkreetset näidet selle kohta, mis ei ole õpilastele ainekavas jõukohane või milline eesmärk eeldab faktoloogia omandamist liiga suures mahus. Oma arvamus aine sisu faktirohkusest kujundatakse pigem õppematerjalide alusel. Sama puudutab kriitikat RÕKi üldosa aadressil. Konkreetseid näiteid puuduste kohta ei esitata.

2. Tähistage ristiga, missugused gümnaasiumi ajaloo õpitulemused on raskesti saavutatavad:

- oskab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadelda maailma nende pilgu läbi;
- oskab leida, selekteerida, refereerida, analüüsida ja kriitiliselt hinnata erinevaid ajalooallikaid ja seisukohti;
- oskab analüüsida massiteavet;
- oskab esitada teabetötluse tulemusi suuliselt, visuaalselt, kirjalikult; koostada teese ja uurimusi, kirjutada ajaloooteemalisi arutlusi; osaleda ajaloodiskussioonides, töötada kaardiga;
- mõistab ja teab ajalooliste ajastute põhisisu ning vaimulaadi;
- tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi, mõistab kultuuri järjepidevust;
- tunneb Eesti ajalugu ja selle seoseid teiste Läänemere- ja Euroopa ja maailma ajalooga;
- mõistab ühiskonnas toimunud muutusi, ajaloolise arengu järjepidevust.

Graafikus on märgitud, mitu korda peeti mingit õpitulemust raskesti omandatavaks.

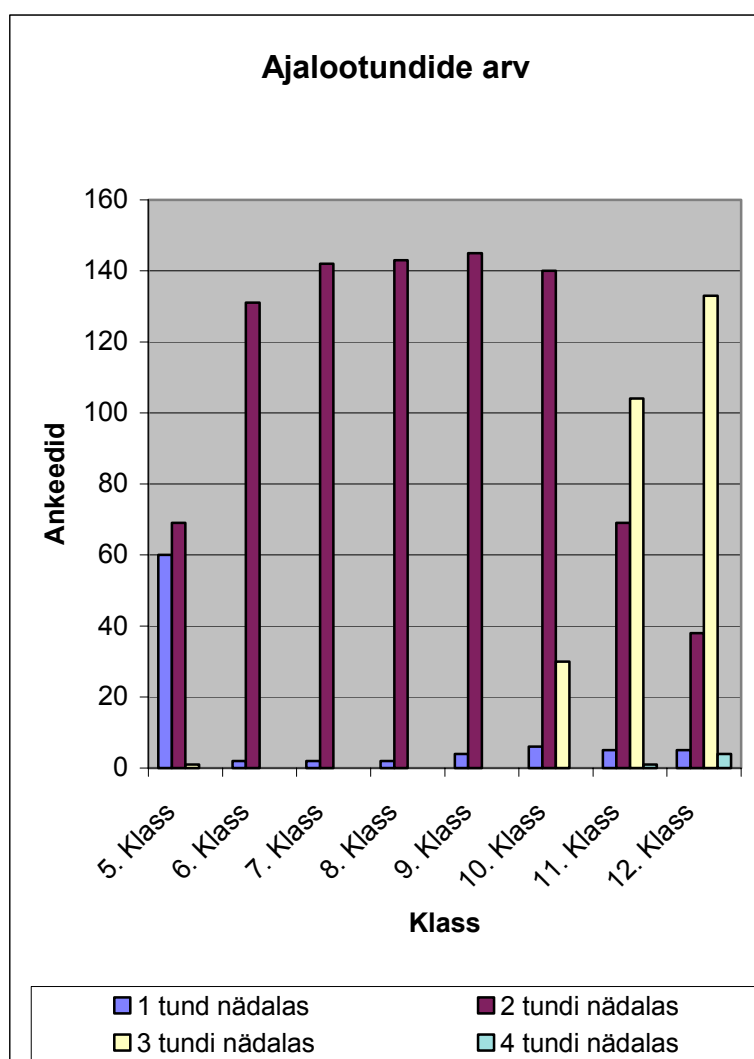


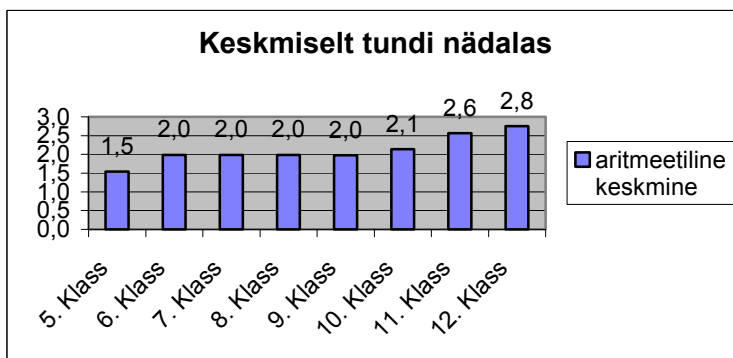
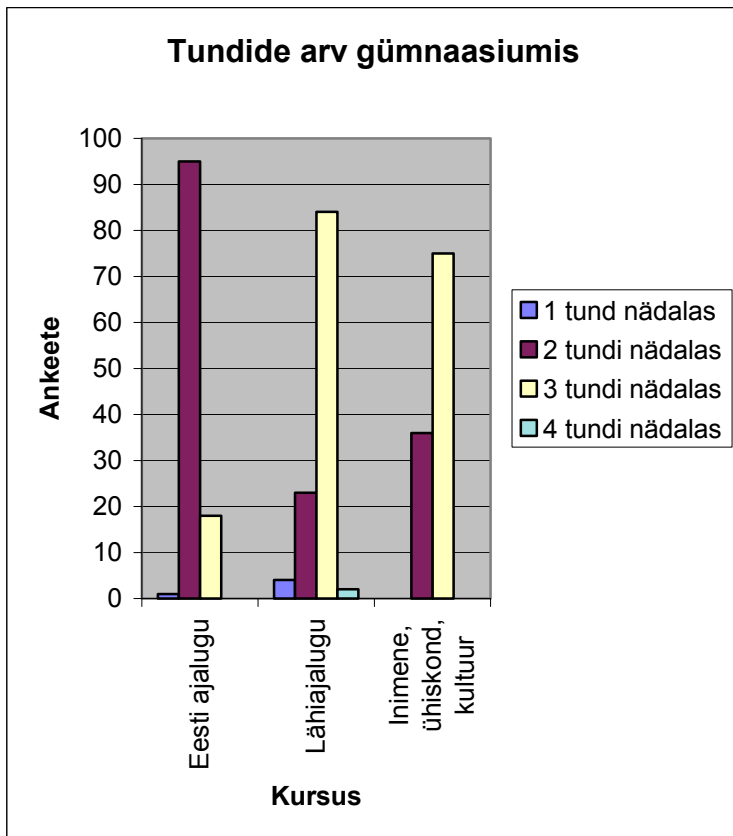
Kõige raskemini saavutatavaks peavad õpetajad teist ja neljandat õpitulemust (vt küsimus 2) ehk oskustega seonduvaid õpitulemusi. Raskusi valmistab ka empaatiavõime arendamine. Kergemini saavutatavateks peetakse teadmistega seonduvaid õpitulemusi 5–7. Oskustest on õpetajate arvates kergemini saavutatav õpetajate arvates oskus analüüsida massiteavet.

3. Mitu tundi nädalas/kursust õpitakse ajalugu?

- | | |
|-------------------------------------|---|
| <input type="checkbox"/> 5. klassis | <input type="checkbox"/> 9. klassis |
| <input type="checkbox"/> 6. klassis | <input type="checkbox"/> 10. klassis (lisada kursuse nimetus) |
| <input type="checkbox"/> 7. klassis | <input type="checkbox"/> 11. klassis (lisada kursuse nimetus) |
| <input type="checkbox"/> 8. klassis | <input type="checkbox"/> 12. klassis (lisada kursuse nimetus) |

RÕKi järgi on kohustuslike nädalatundide arv järgmine: 5. klass – 1 nädalatund; 6.–9. klass – 2 nädalatundi; gümnaasiumis Eesti ajalugu – 2 kursust; maailma ajalugu: inimene, ühiskond, kultuur – 3 kursust, lähiajalugu – 2 kursust. Ettenähtud mahtu vähendada ei tohi. Valikainete arvelt võib lisaks õpetada ka ajalugu.



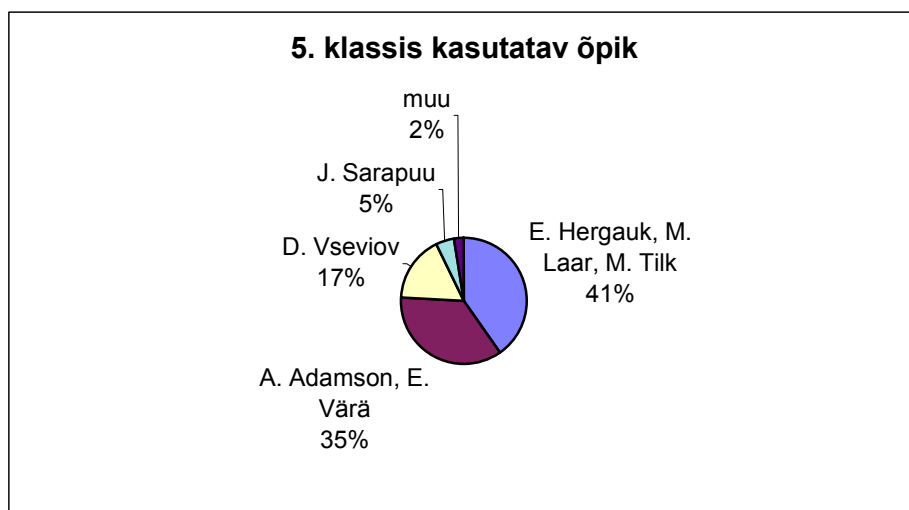


Põhikooli osas on enamikus koolides järgitud RÕKi tunnijaotusplaani. 5. klassis on üle poole koolidest (69 koolis) leidnud siiski võimaluse õpetada ajalugu kaks tundi nädalas. 60 kooli on märkinud nädalatundide arvuks ühe. Samas õpetab üks kool 5. klassis ajalugu kolme nädalatunniga. Alates 9. klassist on neljas koolis kärbitud ajaloo nädalatundide arvu ühele. Samas õpetatakse Eesti ajalugu kohustusliku 2 kursuse (95 kooli) asemel 3 kursust 18 koolis. Lähiajalugu enamikus koolides 2 kursuse (23 koolis) asemel 3 kursust (84 koolis), mõnes koguni 4 kursust (2 koolis). Ilmselt mängib siin rolli ajaloo riigieksam, milleks valmistudes valib kool ühe lisakursuse. Kui maailma ajaloo kursust õpetatakse kahe nädalatunniga (36 koolis), jätkatakse lõpuklassis paralleelselt lähiajaloo kursusega. Kolm kursust, nagu RÕK ette näeb, õpetatakse 75 koolis. Erinev kursuste sisu on ka kutseõppeasutuses, mille õpetajad vastasid samuti ankeetidele.

Eesti ajalugu õpetatakse 85 koolis 10. klassis ja 31 koolis 11. klassis. Seega alustab enamik koole gümnaasiumi ajalooõpetust siiski Eesti ajalooa.

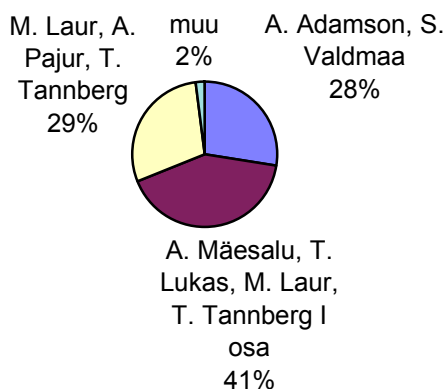
4. Milliste õpikute järgi õppetöö toimub?

<p>5. klassis</p> <p><input type="checkbox"/> E. Hergauk, M. Laar, M. Tilk</p> <p><input type="checkbox"/> A. Adamson, E. Värä</p> <p><input type="checkbox"/> D. Vseviov</p> <p><input type="checkbox"/> J. Sarapuu</p> <p>muu</p> <p>6. klassis</p> <p><input type="checkbox"/> M. Kõiv</p> <p>muu</p>	<p>7. klassis</p> <p><input type="checkbox"/> P. Raudkivi, M. Kõiv</p> <p>muu</p> <p>8. klassis</p> <p><input type="checkbox"/> T. Tannberg, M. Laur, O. Klaassen jt</p> <p><input type="checkbox"/> H. Piirimäe</p> <p>muu</p> <p>9. klassis</p> <p><input type="checkbox"/> E. Värä, T. Tannberg, A. Pajur</p> <p>muu</p>
<p>Eesti ajalugu</p> <p><input type="checkbox"/> A. Adamson, S. Valdmaa</p> <p><input type="checkbox"/> A. Mäesalu, T. Lukas, M. Laur, T. Tannberg I osa</p> <p><input type="checkbox"/> M. Laur, A. Pajur, T. Tannberg</p> <p>muu</p> <p>Inimene, ühiskond, kultuur</p> <p><input type="checkbox"/> Koostaja H. Piirimäe I, II, III osa</p> <p>muu</p>	<p>Lähiajalugu</p> <p><input type="checkbox"/> A. Adamson, J. Ant, M. Mihkelson, S. Valdmaa, E. Värä</p> <p><input type="checkbox"/> A. Fjodorov</p> <p><input type="checkbox"/> K. Jaanson</p> <p>muu</p>



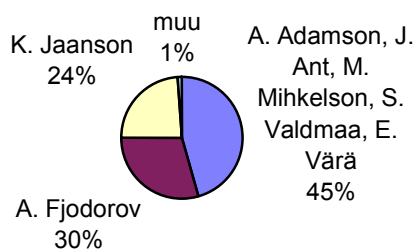
5. klassis on õpetajatel valida nelja erineva õpiku vahel. Lisamärkusena on õpetajad valikuvõimalust positiivsena esile tõstnud. Kõige enam kasutatakse Eha Hergaugu, Mart Laari ja Maria Tilga õpikut. Sellele järgneb Andres Adamsoni ja Einar Värä õpik. Teised valikud on esindatud tagasihoidlikumalt. 2% „muu“ märkinud õpetajatest kasutab T. Toometi õpikut „Me elame ajaloos“.

Eesti ajaloo õpikud



Gümnaasiumi Eesti ajaloo õpikute turust kuulub enamik kirjastusele Avita. Õpik on kaheosaline ja küsimustikus oli see ka eraldi välja toodud. Seetõttu protsendid erinevad. Paljud õpetajad tähistasid kõik välja pakutud õpikud. Enamik õpetajaid ei täpsustanud, kas neid kasutatakse paralleelselt või on nii õpilastel kui ka õpetajal kõik õpikud käes. Mõned siiski märkisid, et paralleelõpikut kasutatakse vahetevahel või on õpilastel käes üks komplekt, kuid mõne teema õppimisel kasutatakse lisaks teist õpikut. 2% „muu“ all mõeldakse videofilme ja allikakogumikke. Üks õpetaja märkis ka vana Eesti ajaloo õpikut. See võib olla 1991. aastal ilmunud A. Mäesalu, T. Lukase, M. Lauri ja K. Arjakase „Eesti ajalugu“ või S. Õispuu poolt koostatud kaheosaline „Eesti ajalugu“, mis on ilmunud 1989. aastal.

Lähiajaloo õpikud



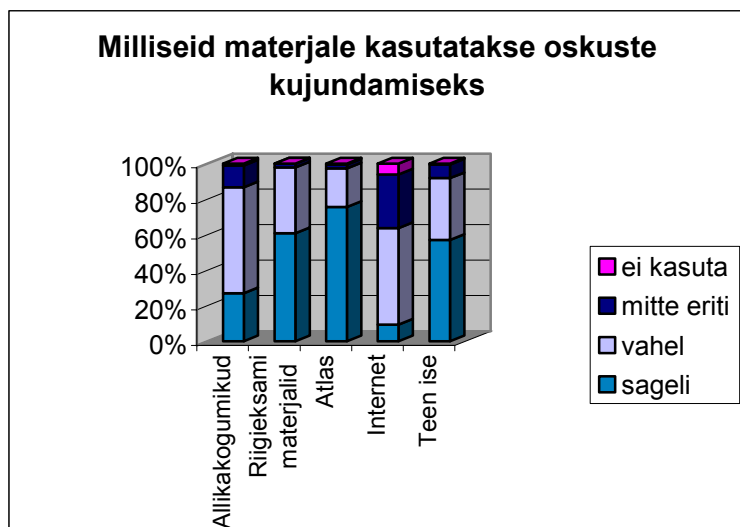
Lähiajaloo õpikutest on koolidel valida kolme paralleelõpiku vahel. Üllatuslikult hoiab küllaltki suurt turuosa (24%) enda käes juba riiklikule õppekavale vastavate õpikute loetelust välja arvatud K. Jaanson „Lähiajalugu“. Muu õppekirjanduse all peavad õpetajad silmas allikakogumikke.

5. Milliseid materjale kasutatakse oskuste kujundamiseks (arutlusoskus, töö allikatega, kaardi tundmine ja teised õpioskused)?

HINNAKE SKAALAL:	sageli	vahel	mitte eriti	ei kasuta
Allikakogumikud	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Riigieksami materjalid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Atlas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Internet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Teen ise

Muu



Tulpdiaagrammist nähtub, et kõige sagedamini kasutatakse atlaseid, peaaegu võrdselt riigieksami materjale ja omavalmistatud õppematerjale. Kõige vähem kasutatakse internetti. Õpetajate sõnul ei ole kõikidel siiski internetile võrdset juurdepääsu. Koolides on küll arvutiklassid, kuid need on ennekõike infotehnoloogia õpetamiseks. Lisaks nimetatutele kasutatakse palju erinevaid materjale, nagu videod, teemakohased artiklid, ajaloo-alane kirjandus, seinakaardid jms.

6. Milliseid meetodeid kasutate õppetöös?

HINNAKE SKAALAL:

sageli

vahel

mitte eriti

ei kasuta

Iseseisev töö

Õppekäik

Loeng

Diskussioon

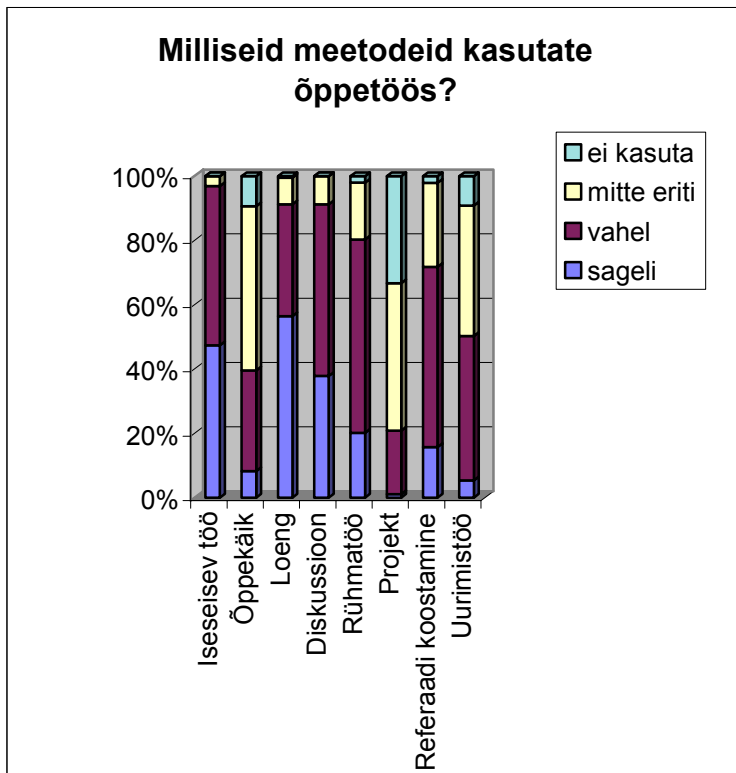
Rühmatöö

Projekt

Referaadi koostamine

Uurimustöö

Muu

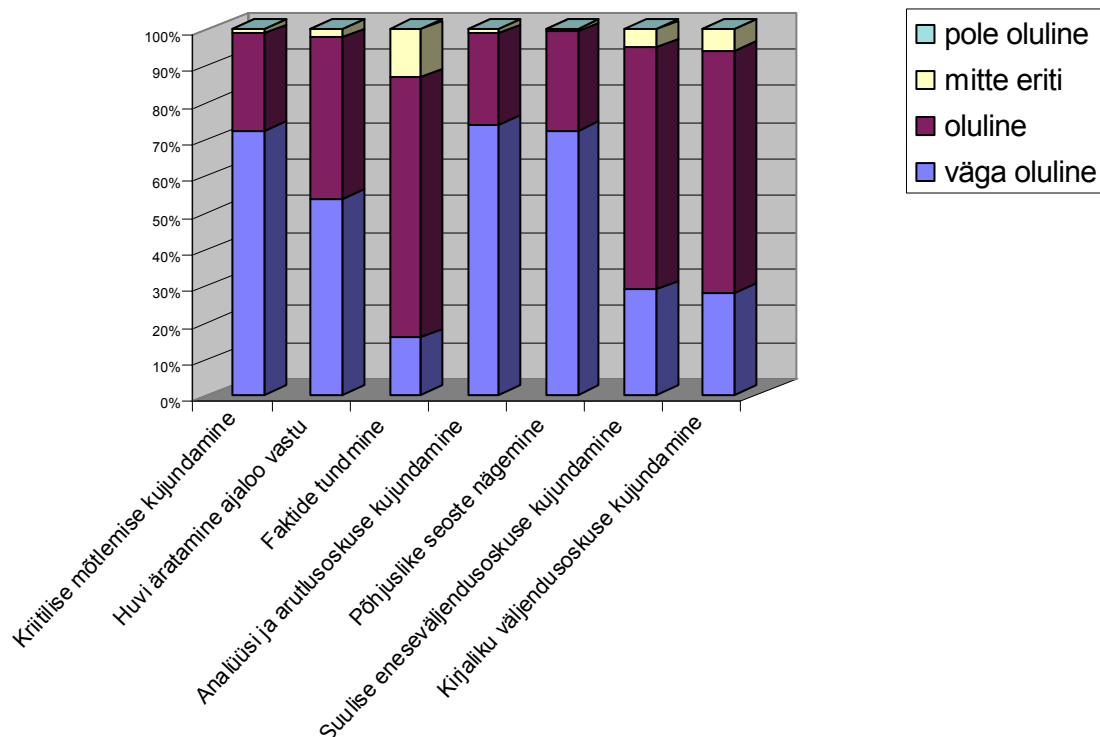


Kõige populaarsem meetod meie koolis on jätkuvalt loeng. Järgnevad iseseisev töö ja diskussioon. Kui liita kokku „vahel“ ja „sageli“ vastanud, osutub kõige kasutatavamaks isegi iseseisev töö, millele järgnevad loeng, diskussioon ja rühmatöö. Kõige vähem kasutatakse projektitöö meetodit. Väga populaarsed ei ole ka õppekäik ja uurimustöö. Rõhutati, et ühes tunnis kasutatakse mitut meetodit. Lisamärkusena oli kirjas, et loeng on küll traditsiooniline ja õpilased ei ole selle ajal aktiivsed, kuid see on tulemuslik meetod. Täiendavalt oli lisatud referaatide koostamine.

7. Kui oluliseks peate järgmisi ajaloo õpetamise eesmärke?

HINNAKE SKAALAL:	väga oluline	oluline	mitte eriti	pole oluline
Kriitilise mõtlemise kujundamine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Huvi äratamine ajaloo vastu	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Faktide tundmine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Analüüsi ja arutlusoskuse kujundamine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Põhjuslike seoste nägemine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Suulise eneseväljendusoskuse kujundamine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kirjaliku väljendusoskuse kujundamine	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Kui oluliseks peate järgmisi ajaloo õpetamise eesmärke?

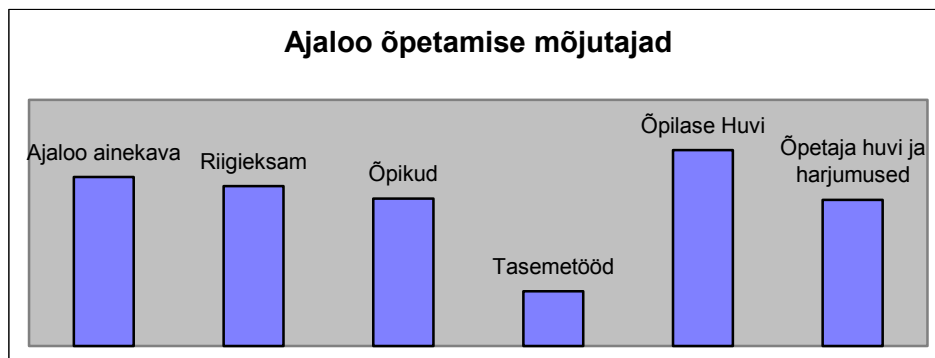


Õpetamise eesmärkidest tähtsustatakse kõige enam kriitilise mõtlemise kujundamist, analüüsi ja arutlusoskuse kujundamist ning põhjuslike seoste nägemise oskust. Kõige madalamalt hinnatakse faktide tundmist ning suulise ja kirjaliku eneseväljendusoskuse kujundamist. Samas eeldab ajaloo riigieksam just kirjaliku eneseväljendusoskuse olemasolu. Eneseväljendusoskust vajab õpilane oma igapäevaelus, mis iganes erialal/ametis ta oma õpinguid/tööd jätkab. Faktide tundmise madal märkimisprotsent seonduv pigem nende vähese rõhutamisega ajaloo ainekavas ja õppekirjanduses. Ka riigieksamitöös võib õpilane valida, mis näidetega ta oma seisukohta illustreerib. Samas teab iga ajalooõpetaja, et faktide tundmine on ajaloo kirjaoskus, seega pole faktid ebaolulised, vaid võrreldes teiste eesmärkidega mitte nii esile toodud. Huvi äratamist ajaloo vastu peavad tähtsaks ainult pooled õpetajad. Samas on ilma huvita väga keeruline õpilasi õppima motiveerida.

8. Reastage tähtsuse järjekorras (1–5), mis mõjutab ajaloo õpetamist kõige enam:

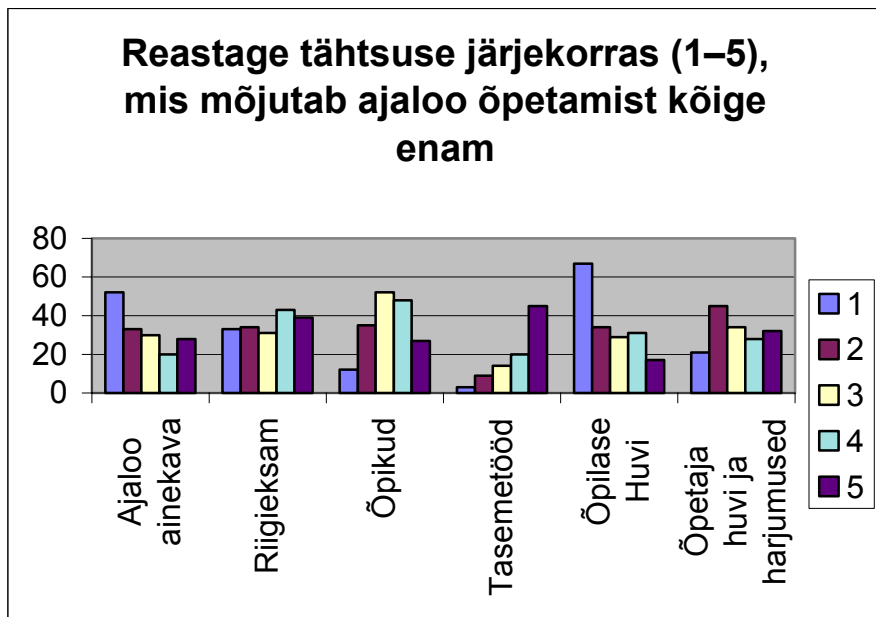
- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> Ajaloo ainekava | <input type="checkbox"/> Tasemetöö |
| <input type="checkbox"/> Riigieksam | <input type="checkbox"/> Õpilaste huvi |
| <input type="checkbox"/> Õpik | <input type="checkbox"/> Õpetaja huvi ja harjumused |

Ajaloo õpetamise mõjutajad



Ajaloo õpetamise peamise mõjutajana hinnati õpilase huvi. Õpilase motivatsiooni seisukohalt see ilmselt nii ongi. Väga sageli vastavad õpilased ka ajaloo riigieksami valikut põhjendades, et neile meeldib ajalugu. Võrdselt palju mõjutavad ajalooõpetust ajaloo ainekava ja riigieksam, pisut vähem õpikud ja õpetaja huvi ning harjumused. See, et tasemetöö mõjutab kõige vähem, ei ole üllatav. Esimene üleriigiline ajaloo tasemetöö toimus 1998. aastal ja teine, seni viimane 2004. aasta kevadel. Tasemetöid viiakse läbi kooliastme lõpul, s.o 6. klassi kevadel. Et see mõjutab õpetamist ja õppimist ainult 6. klassis, ei saagi see üldtendentsi väga mõjutada.

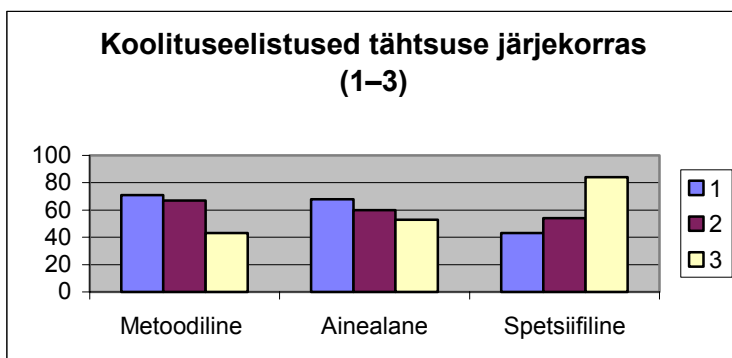
Et õpetajatel paluti erinevaid mõjureid hinnata viiepallisüsteemis, siis ka järgnev detailne tulpdiaagramm.



Kõiki andmeid näitaval diagrammil joonistuvad erinevused selgemalt välja kui üldtendentside puhul. Eriti huvitav on vaadelda, kuidas jaotuvad äärmused: 1 – väga tähtis ja 5 – vähe tähtis. Kõige kõrgema tulbana tähtsuse järjekorras joonistub diagrammil välja õpilase huvi, seejärel ajaloo ainekava ning kolmandana riigieksam. Vähetahtsaks on lisaks tasemetööle hinnatud ka riigieksamit, õpetaja huvi ja harjumusi, kuid ka ainekava ja õpikuid.

9. Järjestage oma koolituseelistused tähtsuse järjekorras (1–3):

- Metoodiline
- Ainealane
- Spetsiifiline (konkreetse probleemi või teema kohta)



Koolituseelistuste osas on ainealane ja metoodiline peaaegu võrdselt tähtsad. Sama tendentsi järgib ka teise koha võrdlus, kus metoodiline on pisut hinnatum. Jälgides samas vähemoluliseks hinnatud koolituseelistusi, jääb hinnang metoodilisele koolitusele siiski madalamaks, mis tähendab, et üldtendentsina eelistavad õpetajad metoodilist koolitust ainealasele.

10. Mida tahaksite veel lisada.

Õpetajate kommentaare:

1. Kutseõppeasutustes on probleemiks õpikud ja atlased. Et kutseõppeasutuse tunnijaotusplaan ja ainekava on gümnaasiumi omast erinevad, peaks olema ka eraldi õpik.
2. Ajaloo tähtsus õppeainena peaks tõusma. Ajaloo õppimise kaudu saab kujundada sündmuste / protsesside prognoosimise oskust.
3. Ainekava on liiga mahukas. Riigieksami ettevalmistamiseks ja õpilasi huvitavate alateemade käsitlemiseks jääb vähe aega. Rohkem oleks vaja aega õppekäikudeks, mõne teema sügavuti käsitlemiseks, loominguliseks tööks.
4. Põhikooli ajaloo ainekavas võiks olla 20 kohustuslikku teemat 35 tunni kohta.
5. Õpikud on faktirohked ja tekstid õpilastele rasked (eriti 8.–9. klassi õpikud). Teises ankeedis märgiti ka 5. ja 6. klassi õpikut.
6. Ajalooõpetuse edendamiseks tuleks põhjalikult analüüsida õpikute sisu ja metoodilist külge. Õpikuid koostades tuleks neid ka katsetada. Õpikute koostamisse haarata rohkem tegevõpetajaid.
7. Sooviksin kordustrukki K. Jaanson'i üldajaloo õpikutest. Kindlasti on K. Jaanson võimeline lisama peatükke hiljem toimunud sündmuste kohta. Kahjuks on teiste autorite õpikud jäänud tunduvalt kahvatumaks, materjal on killustatud ja segi aetud. Kui lähiajal paremat õpikut ei tule, võiks kasutada 12. klassis 9. klassi õpikut.
8. Hea, et Eesti ajaloo ja lähiajaloo kursuse jaoks on mitu paralleelõpikut.
9. Põhikoolis ei peaks vahetama põhiõpikuid nii sageli. Rahalised ressursid on piiratud.
10. Oluliselt rohkem oleks vaja metoodilist materjali ja CD-ROMe.
11. Rohkem stabiilsust ja vähem bürokratilikke ettekirjutusi ning reformiprojektikesi.
12. Põhikooli lõpueksamid on kurjast. Osa põhikooli õpilasi ei ole suutelised neid sooritama. Neile peaks olema tagatud võimalus minna kutseõppeasutusse ametit õppima.
13. Riigieksami sooritamiseks mõeldud aeg ei ole piisav aeglasematele õpilastele.
14. Ajaloosündmustele tuleks läheneda probleemikeskselt, lähtudes filosoofilistest teooriatest.
15. Häirib see, et riigieksamitele ja nende tulemustele pannakse liiga suurt rõhku. Riigieksami lattu on liialt kõrgele seatud.
16. Riigieksam sunnib liigselt hindama fakte ega jäta aega huvitavateks töövõteteks. Kannatab suuline väljendusoskus.
17. Et mitte riigieksamit üle tähtsustada, tuleks välja anda eksamiülesannete kogumik ja eksamil valida ülesandeid ainult nende hulgast. See võimaldab konkretiseerida eksamiks valmistumist.
18. Eksamitööde koostamisse peaks haarama laiemat õpetajate ringi.
19. 4. mai on eksamiks liiga varane kuupäev.
20. Ootan huviga, millal muutub ajaloo riigieksam kogu gümnaasiumi kursuste eksamiks. Olukord, et gümnaasiumi kursuse mahukaim osa jääb eksamist välja, on vastuvõetamatu.
21. Ajalooõpetajal on iga õppeaasta lõpus liiga suur koormus: ajaloo ja ühiskonnaõpetuse riigieksam, põhikooli ajaloo lõpueksam, ühiskonnaõpetuse tasemetöö, ajaloo tasemetöö.
22. Õpetaja peaks õpilasi eksamiks valmistades saama lisatasu.
23. Õpilaste ajaloohuvi on aastatega vähenenud.
24. Riigieksamite tõttu kaotab õpilane terve kuu õppimise ajast.
25. Ajalooõpetuse seisukohalt on palju on kasu Eesti Ajalooõpetajate Seltsi tegevusest.